
Nordiske Udkast

Tidsskrift for kritisk samfundsforskning – Årgang 53, nr. 1

Redaktionelt forord

Erik Axel

Hverdagslivets Socialpsykologi, Roskilde Universitet

Charlotte Højholt

Hverdagslivets Socialpsykologi, Roskilde Universitet

Tilde Lykke Mardahl Hansen

Hverdagslivets Socialpsykologi, Roskilde Universitet.

Vi bringer i dette nummer en række artikler, som viser, hvordan forskning og teori-udvikling kan bidrage til at forstå praksis og problemer i praksis på nye måder. De fleste af artiklerne arbejder på et kritisk psykologisk grundlag, hvor subjektet forstås med handleevne eller agens, idet det former og formes af de sociale betingelser. I nogle af artiklerne er vægten overvejende på at udvikle forståelsen af historisk empiriske problemer i uddannelsespraksis, i andre er vægten mere relateret til praksisbegrebets historiske teoretiske udvikling. Her er fokus, hvordan vi kan forstå, at overordnede praksissammenhænge spiller sammen med hverdagslivet.

I artiklen "*Så er man prisgivet*" giver Siri Fyhn Sørensen et væsentligt indblik i forældres erfaringer med samarbejdet mellem skole og PPR. Som led i sit kandidatspeciale har hun gennem et kvalitativt studie undersøgt, hvordan forældre kan opleve at blive marginaliseret i samarbejdet og samtidig stå med ansvaret for en kompleks tovholderopgave – uden den nødvendige indsigt eller indflydelse. Med afsæt i kritisk psykologiske begreber som situeret deltagelse og konfliktuelt samarbejde viser analysen blandt andet, hvilke samarbejdsbetingelser der kan føre til afmagt, og hvordan forældre udvikler forskellige strategier for at håndtere denne afmagt og opnå større rådighed. Artiklens empiriske analyser peger på den baggrund på en bredere politisk problematik: Selvom forældresamarbejde fremhæves som centralt for både skole og PPR i arbejdet med børns læring og trivsel, er samarbejdet i praksis ofte præget af begrænsede muligheder for at håndtere konflikter og forskellighed. Samtidig har forældre ulige betingelser for at navigere i denne konfliktualitet.

Kontakt: Erik Axel: eaxel@ruc.dk , Charlotte Højholt: charh@ruc.dk , Tilde Lykke Mardahl Hansen: tima@ruc.dk

Den vidt belæste Morten Nissen forfølger det sociale subjektbegreb helt ind i de mest intime emotionelle forvridninger. Han redegør for subjektbegrebets historie indbefattet sin egen personlige vandring deri. Han holder fast i, at den kritiske psykologis subjekt oprindeligt er individualiseret, uden evne til at gribe den kollektive sammenhæng. For at åbne for den kollektive mulighed har han tidligere indlejret subjektiviteten i den kollektive virksomheds genstand, der som motiv er fælles for de berørte individer. Motivet er dog nok fælles for deltagerne, men det er ikke identisk, det er sammensat og modsigelsesfyldt. For at kunne bevare den kollektive mulighed i det individuelle subjekt griber han til ideologier og teknologier, der er sammensatte og modsigelsesfyldte. Dermed er de både partikulære og almene og grundlaget for, hvordan det enkelte subjekt konstitueres. De handler om kulturelt anlagte begær, og derved udleder han, hvordan den enkeltes behov og engagement er historisk kulturelle og ikke kropsligt naturlige.

Interviewet med Jean Lave blev muligt i forbindelsen med fejringen af, at hun i 2024 modtog en æresdoktorgrad fra RUC. Interviewet udviklede sig til en samtale mellem Jean Lave, Erik Axel og Anders Kjer, der fra hver deres perspektiv diskuterede Jean Laves tilgang til uddannelse som politisk praksis. Jean Lave har haft stor betydning for at dreje forståelse af læring som undervisning til forståelse af læring som situeret i menneskers hverdag. I modsætning til de læringsteoretikere, der argumenterer for at kun noget læring er situeret, understreger hun, at al læring er situeret. I artiklen fokuserer vi på, hvordan hun forstår, at bredere sociale forhold differentierer særlige former for læring i praksis. Hun arbejder med Gramscis teori om hegemonier, om særlige forståelser i særlige praksisser, som tjener til at opretholde dominerende sociale former, og bruger LeFebvres til at bestemme situeret praksis som totaliteten af hverdagsliv. De to teoretikeres historiske tilgang åbner for at begribe læring som forandrende deltagere i forandrende praksisser. På det grundlag fremlægger hun en empirisk analyse af udviklingen i Kalundborgegnens Produktionsskole fra 2001, hvor personalet, med skolens vedtægter, havde mulighed for at oprette en læringspraksis, der indgår i regionens arbejdsliv, og frem til 2019, hvor staten udformer andre vedtægter, der omfatter skolen til en forberedende grunduddannelse med en skolasticering, der modsvare, hvad der foregår på andre uddannelsesinstitutioner. I interviewet findes en opfordring til at undersøge, hvilke konsekvenser opholdet på Kalundborgegnens Produktionsskole havde for eleverne.

I artiklen *“Tvær” faglighed i PPR - Betydninger af hvordan faglighed både er tværfagligheds fun-dament og modsætning* går forfatterne ind i det mantra, at tværfagligt samarbejde er svaret på PPR’ overbelastning og ressourcemangel. Inspireret af praksisforskning og kritisk psykologisk forståelse af konfliktbegrebet, undersøges

tværfaglig samarbejdspraksis empirisk gennem observationer og interviews med fagpersoner med udgangspunkt i to tværfaglige møder i og med PPR - med fokus på samarbejdets vidensdeling, konfliktualitet og produktivitet. Artiklen præsenterer en rig empiri og illustrerer overbevisende dilemmaer i det tværfaglige samarbejde og især psykologers særlige position. Det udtales fx af en samarbejdspartner, at 'der er en eller anden form for hierarki, at psykologen på en eller anden måde er den fineste [...] hvis psykologen er inde, så er det jo også en alvorlig sag'. Et videnshierarki, hvori psykologens tilstedeværelse afgør at noget er en 'alvorlig sag', tildeler psykologer et særligt ansvar for, hvad der beskrives som en essentialiserende forståelsesfigur, hvilket på mange måder modstiller sig psykologers bestræbelser og ønsker for samarbejdet. Det fremanalyseres hvordan deltagerne forsøger at definere faggruppernes domæner, ved at afgøre hvem der har ret til at udtale sig om hvad afhængigt af, hvordan de ser, at problemet skal forstås og arbejdes med. Forfatterne konkluderer at strukturelle betingelser be- og afgrænser fagpersonernes vidensdeling, at fagpersonerne tildeles ansvars- og faggrænser utydeligt og omstridt, at de tildeler hinanden problemforståelser og ulige positioner at handle ud fra/i strid med og at disse forhold hæmmer vidensdeling og produktivitet. For at se sagers kompleksitet gennem vidensdeling i tværfagligt samarbejde, må konflikter i samarbejdet tages eksplicit op fremfor at de håndteres implicit ved at skille forhold ad, som i børnenes liv hænger sammen.

Artiklen '*Bag om Dårlig opførsel*' gør op med tanken om, at der bag skolens eksklusioner blot findes en enkelt elevs 'dårlige opførsel'. Artiklen er et koncentrat af pointer fra Sigga Walengs ph.d.-afhandling og bygger på hendes ph.d.-forsvar, hvor hun udfordrer gængse forståelser ved at vise, hvordan eksklusioner bør ses som produkter af komplekse praksisdynamikker. Baseret på en kritisk-psykologisk, praksisepistemologisk tilgang samt dokumentanalyse, casestudier, feltarbejde og eksperimenter, fokuserer artiklen på to eksemplariske episoder: En klasserumseksklusion, hvor skoleledelsen fremstiller eksklusionen gennem en juridisk logik, der får det til at virke som om, eksklusionen skete af sig selv på baggrund af en elevs 'dårlige opførsel' – i modsætning til den virkelighed, der viser sig i casen, hvor andre praktiske omstændigheder spiller ind. Og en midlertidig suspendering der viser, hvordan klasserumseksklusionens nødvendighed udvikler sig gennem et konfliktuelt kaos, hvor eleverne er optaget af interne konflikter og læreren af undervisningsplanen og politisk pres. Eksklusioner ser i denne kontekst ud til at forstærke uro nærmere end orden. Gennem analyserne vises det, hvordan der altid er meget mere på spil i undervisnings-læringspraksissen end et enkelt barn, der 'forstyrrer'. Konflikter kan eskalere på måder så lærere og elever gensidigt ignorerer og ekskluderer hinanden, og man kan sige, at der udvikler sig en modsætning mellem det sociale og det faglige, og i denne modsætning udvikler

eksklusionens nødvendighed sig. På den baggrund foreslår forfatteren, at vi går væk fra et fokus på, hvordan vi håndterer 'dårlig opførsel' til et fokus på, hvordan vi skaber et meningsfuld skoleliv for vores børn.